

Anmeldelse af Birgit Kirkebæk

100 år med de farlige gale

Dette er simpelthen en fantastisk bog – et vidende værk om dansk psykiatri gennem 100 år centreret omkring Sikringsanstalten i Nykøbing Sjælland. Selv om det på en måde er en jubilæumsbog, så er den så meget andet end det: En tankevækkende bog om diagnosers og behandlingsformers udvikling og afvikling i en ramme af skiftende politiske og videnskabelige sandheder.

Bogens første del omhandler perioden før 1918, anden del perioden 1918-1938, tredje del 1938-1968, fjerde del ”den kritiske periode” 1968-1989 og femte del perioden efter 1990. De periodiske forløb viser bevægelsen fra det at være forbryder til at være defekt, og fokuserer desuden på spørgsmålet om, hvor vidt de pågældende var psykopater eller sindssyge.

Et glimrende greb er det at beskrive opfattelsen og behandlingen af specielt to langtidsfanger, som i deres lange fængselskarriere må bære skiftende sanktioner og behandlinger. På den måde skabes der krop i fortællingen – kroppen til de tidsbestemt indsatte, og det greb får tidsligheden, tilfældigheden og usikkerheden i strafferegimet til at træde frem som figur på baggrund af tidens politiske og retlige opfattelser.

I 1897 får den 16-årige Mozart Lindberg pryglestraf – 20 slag – for tyveri. Det samme sker i 1898. I 1901 dømmes han igen for tyveri. Denne gang ender han i forbedringshuset i Vridsløselille, hvor han oplever tidens nye ide vedrørende fængselsstraf: total isolering: Fangerne skulle være isolerede, bære maske uden for cellen, eksempelvis i kirken, hvor de sad i aflukkede båse. Lindberg sad i isolation fra 2/9 1901 til 2/2 1903.

Da Lindberg blev sluppet ud, myrdede han en natportier på et hotel og fik en dom på 16 års tugthus. Han blev overflyttet til fængslet i Horsens. Her havde fangerne eneceller, med der var mulighed for begrænset kontakt med andre fanger – dog skulle arbejdet foregå i tavshed. Forbrød man sig mod det, kunne man få arrest i mørk celle og eventuelt også en fysisk afstraffelse.

I 1908 forsøgte Lindberg at flygte. Han borede hul i loftet på sin celle. Han havde flettet et tykt tov, og han søgte at kravle over taget og fire sig ned, men han blev opdaget. I to dage gemte han sig på fængslets grund, men han måtte så overgive sig og modtog 15 pisceslag. I 1920 blev han løsladt efter endt straf.

I 1921 blev Lindberg igen anholdt for tyveri. Den forbrydelse blev takseret til 16 års tugthus, og han kom tilbage til fængslet i Horsens. Fra det fængsel blev han løsladt i 1938. Han var da 56 år. Og nu kidnappede han en præst for at få løsepenge, men præsten undslap, og Lindberg blev anholdt. Nu blev han mentalundersøgt og blev betegnet som udpræget psykopat. Han blev idømt en straf på ubestemt tid og blev overført til psykopat-anstalten i Herstedvester. Fra Herstedvester blev han i 1949 overflyttet til ”Sikringen” i Nykøbing Sjælland. Han var da 68 år gammel.

I 1953 mente man, at han var blevet så stabiliseret, at han kunne tilbageflyttes til arresten i Horsens, hvilket han blev i 1954. Han var nu 74 år, utilfreds med psykopatdiagnosen

og ville ikke indsættes på en afdeling for psykopater. Han fik i stedet en større celle på sygeafdelingen. I 1963 blev Lindberg prøveudskrevet som 81årig. Først kom han på et optagelseshjem, og senere fik han et værelse hos Kirkens Korshær i Århus. I 1965 flyttede han sammen med en kvinde, og de boede sammen til hun døde i 1973.

I 1965 havde byretten i Århus erklæret Lindberg for at være en fri mand. Han lavede siden kun et enkelt bedrageri – fik under to forskellige navne udbetalt folkepension både fra Danmark og fra Sverige – men det blev han ikke straffet for. I 1976 døde Lindberg 95 år gammel i sin lejlighed.

Lindbergs historie sammenvævet med historien om Bulotti, der havde begået mord, giver en ramme for psykiatriske historiens udvikling over 100 år fra pryglestraf, over isolationsfængsling, almindelig fængselsstraf til straf på ubestemt tid. Fra straf i forhold til det onde, man har gjort til diagnosen psykopati, der udelukkede reel forbedring på grund af et medfødt anlæg. Fra tidsbestemt strafudmåling til tidsbestemt indsættelse og behandling.

Bulotti havde begået et mord i 1908 og fik en livstidsdom. I 1925 overflyttes han til Sikringen. I hans tilfælde betød indsættelse til afsoning, at han som et led i behandlingen fik elektrochok i 1953 og blev kastreret i 1965 – dette sidste uden at der havde været særlige seksuelle problemer med ham, men fordi teorien var, at hans forbrydelse kunne skyldes fortrængt seksualitet.

Bogen redegør for de skiftende opfattelse af forbrydelsens væsen og forbryderen, for de skiftende behandlinger fra stokkeslag til isolering, for diagnoser som psykopat eller sindssyg og for behandlinger som pryglestaf, kastration, ”det hvide snit” og medicinske forsøg alt sat ind i det tidsforløb, de 100 år omfatter.

Bogen sætter i høj grad også nutidig retspraksis i relief. Eksempelvis gør vi igen hyppigt brug af isolationsstraf uanset de skadelige virkninger, der tidligt blev noteret. Det sætter spørgsmålstegn ved, i hvor høj grad vi er villige til at lære af historien, når det angår mennesker, vi som samfund hellere vil være foruden.

Jesper Vaczy Kragh:

SIKRINGEN.

Forbrydelse, farlighed og foranstaltninger.

Sikringsafdelingen i dansk psykiatri 1918-2018.

Syddansk Universitetsforlag.

250 sider, kr.239.